

Zbigniew Kubiowski*

Wiedza studentów archeologii z zakresu promocji i wykorzystania archeologii do rozwoju społecznego i gospodarczego

Knowledge of archaeology students concerning the promotion and ways of using archaeology in social and economic development

The knowledge of archaeology students, concerning the promotion and ways of using archaeology in social and economic development, is minimal. Conducted surveys and anthropological interviews show that the students' consciousness of archaeology utilitarianism, as well as knowledge in this field, is inadequate. The dominant approach is that the archaeology student stops having any interest in his/her discovery as soon as it is published in a scientific version and all the artefacts are given to the museum. Many answers show, that students still approach archaeology as in 19th century, which was only engaged in gaining remains. This situation has caused that archaeology in Poland is seen as a science only for science's sake without contributing anything to social and economic development. To change the described situation, we need to widen the curricula with the subjects concerning promotion and marketing of archaeology.

KEY WORDS: utilitarianism archaeology, promotion of archaeology, archaeological studies, level of knowledge of archaeology students

Submission: 14.04.2015; acceptance: 03.11.2015

Studia na kierunku archeologia są prowadzone przez wiele polskich uniwersytetów, w wyniku czego, corocznie, bardzo wielu studentów uzyskuje tytuł magistra tej dziedziny i wkracza na rynek pracy. Możliwości zatrudnienia w zawodzie są jednak ograniczone i wiele osób chcących zajmować się archeologią musi szukać finansowania swoich badań poza jednostkami naukowymi, naukowo-edukacyjnymi i naukowo-kulturalnymi.

Sytuacja taka jest powszechna w przypadku wielu innych zawodów. Absolwenci nauk ścisłych i przyrodniczych chcący zajmować się badaniami naukowymi znajdują zatrudnienie w firmach prywatnych prowadzących własną działalność badawczo-rozwojową. Wyniki prac tych firm w bezpośredni sposób wpływają na rozwój gospodarczy lub społeczny kraju (np. nowe leki, materiały budowlane, itp.).

Działalność taka jest wspierana przez państwo, zgodnie ze „Strategią rozwoju nauki w Polsce do roku 2015”, w której wyraźnie zapisano, które badania będą miały pierwszeństwo finansowania:

„(...) W sytuacji, kiedy środki z budżetu państwa przeznaczone na naukę są ograniczone, nie jest zasadne finansowanie wszystkich rodzajów badań w równym stopniu. Uzasadnione jest natomiast przeznaczanie znaczącego strumienia finansowania na takie dziedziny i dyscypliny naukowe, które będą wspierały szybki rozwój kraju zarówno w sferze gospodarczej, jak i cywilizacyjnej” (MNiSW 2008, s. 33).

Polityka ta faworyzuje badania, których wyniki będzie można w bezpośredni sposób przełożyć na rozwój gospo-

darczy i społeczny kraju. Powstaje więc pytanie: czy polska archeologia jest nauką, która wpisuje się w ten nurt oraz czy absolwenci archeologii są przygotowani do jej wykorzystania zgodnie z wytycznymi ministerstwa?

MNiSW znajduje poparcie w społeczeństwie dla finansowania badań zgodnie z przytoczonymi wytycznymi. Promując IAE PAN na różnego rodzaju imprezach popularnonaukowych oraz piknikach edukacyjnych, wielokrotnie spotykałem się z pochwałą założeń MNiSW. Moi rozmówcy byli zainteresowani nauką – z własnej woli poświęcili swój wolny czas, aby przyjść na wspomniane imprezy – wyrazili opinie, że badania naukowe powinno prowadzić się tak, aby osiągać konkretne efekty, które będą miały przełożenie na poprawę jakości ich życia. Na ogólne pytanie „Po co prowadzić badania naukowe?”, odpowiadali zazwyczaj: *Żeby rozwijać technologię, medycynę; Żeby podbić kosmos; Żeby żyło się lepiej*. Wskazywane przez nich przykłady szczegółowe to nowe leki, sprzęt elektroniczny, pojazdy, telefony komórkowe. Wspólnym mianownikiem znakomitej większości odpowiedzi są „twarde efekty badań”. Pojęcie to jest obecne nie tylko w świadomości społecznej, ale i w dokumentach wielu konkursów o dofinansowanie badań naukowych i działalności kulturalnej, która również wiąże się z archeologią (szczególnie z konserwacją zabytków) (MNiSW 2014, s. 10–11). Twarde efekty i ich wykorzystanie do tego, aby *żyło się lepiej* są bardzo często jednym z głównych kryteriów oceny wniosków konkursowych. Zarówno więc MNiSW, jak i społeczeństwo oczekują od nauki, że będzie użyteczna, spychając na boczny tor „naukę dla nauki”.

* Instytut Archeologii i Etnologii Polskiej Akademii Nauk, Al. Solidarności 105, 00-140 Warszawa

Skoro jest to tak ważny czynnik, zarówno dla społeczeństwa, jak i dla MNiSW, to czy absolwenci archeologii posiadają wiedzę i umiejętności, aby w swoich projektach wskazać takie efekty badań, które zostaną uznane za „twarde” i będą miały przełożenie na rozwój społeczny i gospodarczy? Czy widzą oni archeologię jako naukę użyteczną?

Społeczeństwo widzi potrzebę badań naukowych przez rezultaty mierzone w twardej efektach badań. Jak więc przez ten pryzmat postrzega archeologię? Podczas rozmów o tym, po co badać przeszłość na pierwszy plan wychodzą dwa wnioski: niezrozumienie potrzeby badania przeszłości i niewiedza czym zajmują się archeolodzy. Stwierdzenia takie jak: *Dar-mozjady z budżetówki; Blokowanie inwestycji; Dorosły facet, a bawi się w piaskownicy* wskazują dobitnie, że dla społeczeństwa są dużo ważniejsze sprawy niż odkrywanie przeszłości. Najczęstszym stwierdzeniem/pytaniem słyszonym na wspomnianych imprezach jest *Czy znalazł Pan jakieś dinozaury?* Jest to przykład braku wiedzy dotyczącej tego, czym zajmuje się archeologia, potęgującego dodatkowo zły wizerunek tej dziedziny – taka nieświadomość uniemożliwia zrozumienie potrzeb prowadzenia badań oraz określenia sposobów ich wykorzystania. I dlatego archeologia postrzegana jest jako nauka nieużyteczna, a co za tym idzie mniej potrzebna niż np. nauki ścisłe czy przyrodnicze.

Celem tej pracy nie jest określenie możliwości wykorzystania polskiej archeologii do rozwoju społecznego i gospodarczego (co wymagałoby badań na wielu płaszczyznach i wieloma metodami). Analizy takie były zresztą wykonane w wielu krajach, zwłaszcza anglosaskich (I. Howiecka-Tańska 2014, s. 28) i dowiodły, że archeologię można wykorzystywać do rozwijania potencjału nie tylko lokalnych społeczeństw, ale także opierać na niej całe gałęzie gospodarki (K. Okamura, A. Matsuda 2012, s. 2–4).

Zamiarem autora było sprawdzenie, czy absolwenci archeologii wywodzący się z polskich uniwersytetów są przygotowani do działania w warunkach, które narzuca MNiSW oraz czy swoją pracą będą potrafili zmienić nastawienie i wiedzę społeczeństwa dotyczącą archeologii. Aby przeanalizować zagadnienie, postanowiłem postawić przed obecnymi studentami następujące pytania:

- czy wiedzą, po co prowadzą swoje badania?
- czy wiedzą, jak i po co wykorzystać badania i ich wyniki?
- jaka jest, a jaka powinna być rola archeologii?

Aby odpowiedzieć na powyższe pytania, przeprowadziłem serię badań opartych na warsztacie socjologicznym i antropologiczno-etnograficznym.

Podstawowym źródłem danych, zwłaszcza statystycznych, były ankiety przeprowadzone wśród studentów archeologii podczas „V Międzyuczelnianych Warsztatów Archeologicznych Lublin–Warszawa”, które odbyły się w dniach 18–23 marca 2013 r. W imprezie tej uczestniczyli studenci z większości uniwersytetów, na których można studiować archeologię, co uczyniło ją idealnym miejscem do przeprowadzenia badań.

Kolejne dane zebrane zostały podczas wykonywania prac związanych z promocją IAE PAN. Tworzenie materiałów promocyjnych w postaci artykułów, zdjęć, filmów, prezentacji multimedialnych, itd. oraz uczestniczenie w organizacji konferencji, spotkań z mediami, pikników naukowych i popularnonaukowych pozwoliło zaobserwować wiele interesujących zjawisk. Naświetliło również obraz istniejącego stanu promocji

archeologii, a także podejścia do niej archeologów, studentów oraz społeczeństwa.

Określenie istniejącego stanu problemu, jest istotne ze względu na to, że osoby go kreujące są często nauczycielami studentów, których dotyczy ta praca. Zasada jest prosta: pracownik naukowo-dydaktyczny przekazuje swoim studentom swoją wiedzę oraz podejście do promocji i wykorzystania archeologii. Jeśli traktuje on użyteczność archeologii jako *zło konieczne*, będąc zwolennikiem *prowadzenia badań dla badań*” to większość jego studentów przejmie to podejście. Jeśli jednak będzie rozumiał potrzeby i znał sposoby wykorzystania archeologii, to większość jego studentów także posiadać tę wiedzę.

Obserwacja poczynań promocyjnych zawodowych archeologów została wzbogacona wywiadami z nimi. Wywiady były prowadzone w formie otwartych, nieformalnych rozmów. Dotyczyły szeroko pojętej promocji i wykorzystania archeologii do rozwoju społecznego i gospodarczego. Podczas ich prowadzenia starałem się, aby moi rozmówcy mieli jak największą swobodę wypowiedzi, zwłaszcza na początku rozmowy. W miarę jej trwania zadawałem coraz konkretniejsze pytania i prosiłem o uzupełnianie odpowiedzi przykładami. Dzięki takiemu podejściu mogłem zaobserwować zarówno podejście teoretyczne, jak i wymiar praktyczny.

Wywiady posłużyły również jako uzupełnienie badań ankietowych przeprowadzonych wśród studentów. Dzięki nim udało się rozwinąć najciekawsze kwestie, uszczegółowić lakoniczne odpowiedzi, a w szczególności poznać wymiar działań praktycznych.

Ankieta przeprowadzona wśród studentów składała się z 3 otwartych pytań. Pod każdym z nich znajdowało się pięć wykropkowanych linii na odpowiedzi. Pytania 2. i 3. były rozwinięte znajdującym się w nawiasie opisem tak, aby ankietowani nie mieli wątpliwości, o co są pytani. Ankieta była całkowicie anonimowa, jedyna informacja osobista o jaką prosiłem studentów to ich rok studiów. Czas trwania badania to około 7–10 minut.

Ankieta objęto około 2% wszystkich studentów archeologii w Polsce¹, co jest próbą dającą pogląd na całe badane środowisko (S. Nowak 1970). Grupa reprezentowała większość polskich uniwersytetów kształcących na kierunku archeologia oraz wszystkie lata studiów². Przeprowadzenie badania wśród studentów kształcących się w różnych ośrodkach akademickich pozwoliło wziąć pod uwagę różne podejścia do badane-go zagadnienia.

Studentom zadano 3 pytania:

1. Po co prowadzić badania archeologiczne?
2. Jaka jest rola archeologii jako dziedziny nauki w dzisiejszym świecie? (Świecie rozumianym najszerzej, jak się da: od społeczeństwa, przez gospodarkę po politykę i sztukę).
3. Do czego w praktyce mogą służyć wyniki badań archeologicznych? (Przedstaw pomysły na to, co zrobić z wynikami zakończonych badań archeologicznych).

Pierwsze pytanie miało na celu sprawdzenie, czy studenci wiedzą, po co prowadzi się badania archeologiczne. Brak

¹ Około 3000 studentów archeologii na wszystkich uniwersytetach w Polsce, dane z II 2014 r.

² Lata studiów określane od 1 do 5. Jedna grupa złożona ze studentów studiów licencjackich (lata 1–3) i magisterskich (lata 4–5).

Ryc. 1. Plakat „V Międzyuczelnianych Warsztatów Archeologicznych Lublin–Warszawa”, autorstwa Joanny Witulskiej
 Abb. 1. Poster von Joanna Witulska „V Międzyuczelniane Warsztaty Archeologiczne Lublin–Warszawa”

Po co prowadzić badania archeologiczne ?
Wymień pięć powodów dla których powinno się prowadzić badania archeologiczne.

- 1.....
- 2.....
- 3.....
- 4.....
- 5.....

Jaka jest rola archeologii (jako dziedziny nauki) w dzisiejszym świecie (świecie rozumianym najszerzej jak się da, od społeczeństwa, przez gospodarkę po politykę i sztukę) ?
Przedstaw pięć propozycji roli archeologii.

- 1.....
- 2.....
- 3.....
- 4.....
- 5.....

Do czego w praktyce mogą służyć wyniki badań archeologicznych ? Wymień pięć pomysłów na to co zrobić z wynikami zakończonych badań archeologicznych.

- 1.....
- 2.....
- 3.....
- 4.....
- 5.....

Ryc. 2. Wygląd przeprowadzonej ankiety
Abb. 2. Durchgeführte Umfrage (Fragebogen)

takiej wiedzy uniemożliwia właściwie jakiegokolwiek utylitarnie wykorzystanie archeologii.

Pytanie drugie miało na celu sprawdzenie teoretycznej wiedzy z zakresu możliwości zastosowania archeologii. Idei i pomysłów odnoszących się do ogólnych koncepcji wykorzystania archeologii. Rozwinięcie pytania znajdujące się w nawiasie odnosiło się do słowa „świat” i miało na celu jak najszerszą jego interpretację.

Pytanie trzecie skupiało się na praktycznych aspektach wykorzystania archeologii, z którymi badani mieli styczność lub które znają w teorii. Rozwinięcie pytania znajdujące się w nawiasie miało na celu doprecyzowanie aspektu praktycznego i zwrócenie uwagi na zastosowanie osiągniętych wyników badań.

Udzielone odpowiedzi podzielono na 5 grup tematycznych: naukowe, kulturowe, polityczne, prywatne i gospodarcze.

Grupa 1 – Naukowe, skupiają się na rozwoju wiedzy o przeszłości: *poznanie innego obrazu kulturowego; poznanie historii człowieka; rozwoju metodologii i metodyki archeologii oraz innych nauk (głównie uznawanych przez studentów za nauki pomocnicze archeologii): umożliwienie weryfikacji źródeł historycznych i istniejącej już wiedzy; analiza danych z badań dla ustalenia przebiegu historii danego stanowiska; istotną kwestią jest tu również przedstawianie wyników badań na konferencjach naukowych i publikowanie tekstów naukowych: przedstawić w odpowiednich czasopiśmie; przedstawiać na konferencjach krajowych i międzynarodowych.*

Grupa 2 – Kulturowe odnoszą się do szeroko rozumianego rozwoju kultury: *szersze spojrzenie na świat; wzbogacanie*

kultury oraz informacje historyczne, sztuki: inspiracje dla artystów; wyposażenia muzeów i skansenów: wzbogaca zbiory muzealne; organizować wystawy w muzeach; do robienia pięknych wystaw; różnie rozumianej ochrony dziedzictwa kulturowego: ratowanie relikwii przeszłości; dokumentacja zabytków archeologicznych co zabezpiecza przed ewentualną bezpowrotną utratą danych o nim po zniszczeniu/zaginięciu zabytku; różnych form edukacji: lekcje w szkołach; uświadamia społeczeństwo na temat ich historii.

Grupa 3 – Polityczne dotyczą głównie spraw narodowo-patriotycznych: *tworzenie 'dumy' narodowej; budowanie poczucia pewności narodu; propagandowych: propagandowa – potwierdzanie oficjalnej historii państwa/narodu oraz regionalnych: poznanie przeszłości danego obszaru.*

Grupa 4 – Prywatne charakteryzują samych badanych, ich podejście do pracy, rozwoju naukowego: *zdobywanie doświadczenia przez młodych archeologów; do zdobywania materiału do prac dyplomowych; by żyć z tego, co się lubi robić (żyć godziwie!) i osobistego: polepszenie kondycji fizycznej; finansów: znalezienie pracy ludziom, którzy poszliby na socjologię i oczywiście przyjemności: by było, gdzie pić w wakacje; bo to świetne zajęcie.*

Grupa 5 – Gospodarcze, obrazujące wpływ archeologii na rozwój gospodarczy – odnoszą się głównie do badań inwestycyjnych: *oczyszczanie terenów inwestycyjnych i turystyki: uatrakcyjnianie regionu tzw. archeoturystyka, ale również mniej sprecyzowane: tworzyć miejsca pracy.*

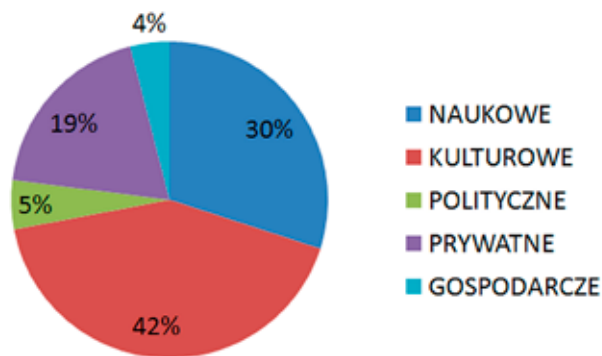
Oprócz opisanych wyżej 5 grup są jeszcze odpowiedzi, które nie pasują do żadnej z nich. Ich niewielka liczba i najczęściej prześmiewcze podejście do ankiety, sprawiają że mają one marginalne znaczenie. Odpowiedzi te to: *łapówki; pozyskiwanie zabytków, których nie ma gdzie składować; uniemożliwienie pracy robotnikom; zwracanie głowy wszystkim dookoła; przeszkadzanie drogowcom i inwestycjom.* Odpowiedzi te odnoszą się do trzech kwestii. Pierwsza to łapówki, które znalazły się w ankietach dwukrotnie, co może oznaczać, że studenci mieli z nimi w jakiś, pośredni lub bezpośredni sposób styczność. Obie odpowiedzi o łapówkach odnoszą się do pytania 2. Druga kwestia to poważny, często poruszany na konferencjach problem składowania zabytków archeologicznych (zwłaszcza masowych): *pozyskiwanie zabytków których nie ma gdzie składować.* Trzecia pokazuje negatywne nastawienie do badań ratunkowych związanych głównie z inwestycjami budowlanymi: *przeszkadzanie drogowcom i inwestycjom.* Niestety, w trakcie wywiadów nie udało mi się dotrzeć do autorów tych odpowiedzi, więc nie mogę jednoznacznie określić ich nastawienia i doświadczenia w tej materii.

Pytanie 1 – Po co prowadzić badania archeologiczne?

Najczęściej padającymi odpowiedziami są różne formy: *ochrona dziedzictwa kulturowego z grupy 2., pogłębianie wiedzy z grupy 1., wyposażanie muzeów z grupy 2.*

Aspekty naukowe prowadzenia badań archeologicznych zajmują 2 miejsce pod względem liczby odpowiedzi, stanowiąc niemalże jedną trzecią całości. Świadczy to o bardzo dużym nacisku na rozwój wiedzy i metodologii badawczej wśród ankietowanych: *poszerzanie wiedzy o przeszłości; zdobywanie nowych źródeł wiedzy; by odkryć nowe rzeczy na temat przeszłości; uzupełnić naszą wiedzę; aby zdobywać nowe informacje naukowe potrzebne dla potwierdzenia bądź zaprzeczenia wcześniej postawionych pytań”.*

RODZAJE ODPOWIEDZI W PROCENTACH

Ryc. 3. Procentowe przedstawienie rozkładu odpowiedzi pytania 1: Po co prowadzić badania archeologiczne?

Abb. 3. Prozentuale Darstellung der Antwortenverteilung (Frage Nr. 1): Wozu werden archäologische Forschungen durchgeführt?

Wymiar kulturowy zdominował to pytanie zajmując pierwsze miejsce pod względem liczby odpowiedzi, stanowiąc niewiele mniej niż połowę. Ankieterzy zwracali uwagę zwłaszcza na ochronę dziedzictwa kulturowego: *żeby ochronić zagrożone zabytki archeologiczne typu budynki, zamki, kościoły, etc.; zapobiec zniszczeniu nie przebadanych stanowisk*. Ważnym aspektem było również pozyskanie zabytków dla muzeów: *nowe artefakty do pokazania w muzeum; aby wypełnić zbiory cennymi zabytkami* i rekonstrukcji: *pomagają w rekonstrukcjach*. Ochrona stanowisk i zabytków archeologicznych jest rzeczą godną pochwały i jednym z głównych zadań archeologii, ciesz się więc, że jest dobrze widoczna w odpowiedziach. Martwić może jednak, jak wiele odpowiedzi uznaje za ważne *pozyskanie ciekawych zabytków*, zwłaszcza przy nielicznych wzmiankach o szerszym ich kontekście. Świadczy to o anachronicznym podejściu do archeologii opierającym się na poszukiwaniu skarbów (R. Chowaniec 2010, s. 17–31, 54–83). Bardzo nieliczne i lakoniczne są również odpowiedzi odnoszące się do promocji: *promocja archeologii* i edukacji: *edukować społeczeństwo 'nie archeologiczne'*.

Uwarunkowania polityczne nie są według ankieterów ważnym powodem prowadzenia badań archeologicznych. Odpowiedzi z tej grupy to jedynie 5% całości. Dodatkowo, część z nich znajduje się na pograniczu grupy 3. z grupami 1. i 2.: *by dowiedzieć się o pochodzeniu różnych społeczeństw; poznanie przeszłości danego obszaru*. Przy tych odpowiedziach ciężko jest stwierdzić czy ciążyą one ku zdobywaniu wiedzy w ogólnym rozumieniu, a *różne społeczeństwa i dane obszary* mają cechy drugorzędne czy odwrotnie. Są jednak i odpowiedzi odnoszące się bezpośrednio do badań nad historią „krajową” i „narodową”: *by poszerzyć wiedzę na temat naszej historii (krajowej) i nie tylko; badanie historii narodu/regionu*. W całym zbiorze znajduje się też enigmatyczna jednosłowna odpowiedź „propaganda”, którą niestety ciężko rozwinąć.

Zyski osobiste, prywatne, to niemalże jedna piąta wszystkich odpowiedzi. Z udzielonych odpowiedzi wynika, że studenci lubią prowadzić badania archeologiczne: *frajda dla archeologów; bo to świetne zajęcia* i że kojarzą im się one głównie z pracami terenowymi: *by było gdzie pić w wakacje; zorganizowanie 'ciekawych' wyjazdów*. Prace terenowe są dla nich waż-

ne również z powodu praktyk wykopaliskowych: *zdobywanie doświadczenia przez adeptów i młodych archeologów; studenci muszą mieć praktyki*. Zwracają również uwagę, że za pracę archeolog powinien być wynagradzany: *by żyć z tego co się lubi robić (żyć godnie)* i motywują prowadzenie badań przyzbieraniem pieniędzy: *dla kasy; archeolodzy muszą mieć pracę*. Powody prywatne prowadzenia badań archeologicznych są więc mieszanką chęci rozwoju własnej osoby, pracy w zawodzie oraz robienia tego co sprawia przyjemność.

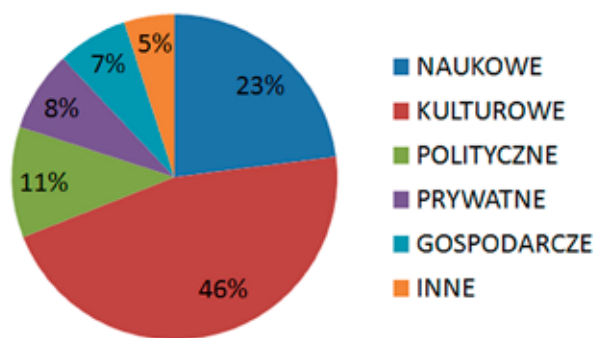
Jedynie 4% odpowiedzi wskazuje za istotne progospodarcze przyczyny prowadzenia badań archeologicznych. Odnoszą się one do trzech zagadnień: turystyki – *uatrakcyjnienie regionu – tzw. archeoturystyka*, zmniejszenia bezrobocia – *tworzyć nowe miejsca pracy* oraz prac związanych z inwestycjami budowlanymi – *'oczyszczanie' terenów inwestycyjnych*. Turystyka jest najczęściej wymienianą gałęzią gospodarki, na którą może wpłynąć archeologia, więc nie dziwi, że połowa odpowiedzi w tej grupie wskazuje właśnie ją. Prace badawcze poprzedzające inwestycje budowlane są znane większości studentów czy to z praktyk, czy z prac na tak zwanych „autostradach”, czy wreszcie z nadzorów budowlanych. Redukcja bezrobocia może być natomiast interpretowana dwojako. Z jednej strony jako rzeczywista dbałość o jego zmniejszenie, z drugiej, natomiast, jako strach przed brakiem zatrudnienia w zawodzie po studiach i w tym przypadku powinna przynależeć do grupy 4.

Podsumowując pierwsze pytanie należy w pierwszej kolejności zwrócić uwagę na grupy 1. i 2. Ich procentowy udział jest największy i dominuje nad resztą odpowiedzi. Znajdujące się na pierwszym miejscu odpowiedzi związane z kulturą skupiały się na ochronie dziedzictwa i pozyskaniu zabytków na potrzeby muzeów i edukacji. Wynik ten nie powinien dziwić. Na części uniwersytetów prowadzone są zajęcia z muzealnictwa (UW) czy ochrony dziedzictwa kulturowego (UKSW). Studenci mają więc styczność z teorią konserwatorstwa. Wielu z nich udziela się również w grupach zajmujących się rekonstruowaniem przeszłości co tłumaczy odpowiedzi związane z edukacją: *z jednej strony robimy to dla siebie, dla zabawy, ale fajnie jest poopowiadać ludziom o tym co robimy, i dlaczego*.

Rozwój nauki, czyli pierwsza grupa odpowiedzi, również jest niezwykle liczna. Chęć poszukiwania doskonalszych rozwiązań na polu metodologii i metodyki czy dokonania nowych niezwykłych odkryć jest całkowicie zrozumiała. Idzie z nią w parze potrzeba rozwijania siebie i pracowania w zawodzie, który się lubi. Stąd duża liczba odpowiedzi w grupie 3. Studenci nie widzą natomiast potrzeby wykorzystywania badań archeologicznych dla innych celów niż osobiste i związane z ochroną dziedzictwa kulturowego. Brak tej potrzeby sprawia, że archeologia nie jest wykorzystywana do rozwoju społecznego i gospodarczego, nie wpisuje się w wytyczne MNiSW, a co za tym idzie nie jest należycie finansowana.

Zauważyć też należy, że dwie największe grupy odpowiedzi (grupa 1 – 30%, grupa 2 – 43%) stanowią razem niemalże trzy czwarte całości. Według mnie jest to wynikiem programu nauczania. Na żadnym z polskich uniwersytetów nie prowadzi się zajęć, które przedstawiają studentom potrzeby i sposoby wykorzystania archeologii do rozwoju społecznego i gospodarczego. Uczy ich się za to teorii konserwatorskich, muzealnictwa, przedstawia pozytywne i negatywne skutki od-twórstwa historycznego, itp. Program nie jest nastawiony na

RODZAJE ODPOWIEDZI W PROCENTACH

Ryc. 4. Procentowe przedstawienie rozkładu odpowiedzi pytania 2: Jaka jest rola archeologii jako dziedziny nauki w dzisiejszym świecie?

Abb. 4. Prozentuale Darstellung der Antwortenverteilung (Frage Nr. 2): Wie ist die Rolle der Archäologie als eines Wissenschaftszweiges in der heutigen Welt?

wykorzystanie badań archeologicznych, a jedynie na ich prowadzenie połączone z konserwacją dziedzictwa kulturowego.

Pytanie 2 – Jaka jest rola archeologii jako dziedziny nauki w dzisiejszym świecie? (świecie rozumianym najszerzej jak się da, od społeczeństwa, przez gospodarkę po politykę i sztukę).

Najczęściej padającymi odpowiedziami są różne formy: *poszerzanie wiedzy o przeszłości* z grupy 1, *edukacja* z grupy 2.

Wymiar naukowy jest według ankietowanych drugim z najważniejszych. 23% studentów udzieliło odpowiedzi, które zakwalifikowałem do tej grupy. Były to w przeważającej większości ogólne, teoretyczne stwierdzenia odnoszące się do poznawania przeszłości: *badanie przeszłości; odkrywanie dziedzictwa kulturowego; poszerzanie wiedzy o przeszłości*. Poza nimi, ważnym elementem była działalność weryfikująca teorie historyków: *archeologia uzupełnia wiedzę o społeczeństwach nieznanymi ze źródeł pisanych; weryfikacja poczynań historyków; weryfikacja źródeł pisanych i istniejącej już wiedzy*. Rozwój samej archeologii pojawił się natomiast jedynie w enigmatycznym stwierdzeniu *klasyfikacje*.

Najliczniejszą grupę również w tym przypadku stanowiły odpowiedzi związane z kulturą – 46%. Jedną z najczęstszych kwestii była edukacja, ujęta zarówno niezwykle lakonicznie jako *edukacja; uświadamianie ludzi, jak i szerzej opowiedzenie o pochodzeniu człowieka; uświadamianie społeczeństwa na temat historii; archeologia ma pokazywać przeszłość i człowieka żyjącego wówczas*. W tej grupie pojawiły się również odniesienia do rozwoju sztuki: *rekonstrukcje – ozdoby; inspiracje artystów*. Dość nieliczne były natomiast wypowiedzi dotyczące ochrony dziedzictwa kulturowego, wzbogacania zbiorów muzealnych i rekonstrukcji przeszłości: *rola w ochronie dziedzictwa; wzbogacanie zbiorów muzealnych*. Najbardziej interesująca jest wypowiedź odnosząca się do możliwości interpretowania dzisiejszego świata przez pryzmat historii *poprzez dystans można lepiej spojrzeć na współczesność*.

Odpowiedzi związane z polityczno-narodowościową rolą archeologii stanowią 11% całości. Większość z nich odnosi się do działań narodowościowych: *kształtowania tożsamości*

narodowej; tworzenie 'dumy' narodowej. Duża część wskazuje na wykorzystywanie archeologii do działań propagandowych: *wykorzystywana ideologicznie; bywa narzędziem propagandy politycznej*. Niektóre wskazują na połączenie obu czynników: *propagandowa – potwierdzenie oficjalnej historii państwa/narodu*. Większa niż w pytaniu pierwszym liczba odpowiedzi w grupie 3 związana jest, moim zdaniem, z dobrą znajomością historii wśród studentów archeologii. Wiedzą oni że archeologia była wykorzystywana zarówno w celach propagandowych, jak i w budowaniu tożsamości narodowej. Podczas rozmów, studenci najczęściej podawali przykłady propagandy związane z okresem drugiej wojny światowej.

8% odpowiedzi to aspekty osobiste. Odnoszą się one do wakacyjnych praktyk studenckich: *wyjazdy wakacyjne; polepszanie kondycji fizycznej na wykopaliskach* oraz do zaspokajania potrzeb intelektualnych: *zaspokojenie ciekawości*.

Wymiar gospodarczy to tylko 7% całości. Opiera się głównie na rozwoju turystyki: *możliwość wykorzystania w turystyce* oraz na pracach poprzedzających inwestycje budowlane: *autostrady; budowy*. Pojawiają się również odpowiedzi związane z branżą kulturalną i rozrywkową: *tworzenie filmów, gier, książek, wykorzystujących wiedzę archeologiczną; popularno-sensacyjna (filmy typu Indiana Jones)*. Odpowiedzi te nie zostały zaliczone do grupy 2 związanej z kulturą ponieważ odnoszą się raczej do procesu *tworzenia filmów, gier, książek* niż ich wartości kulturalnej. Liczba produkcji opartych na archeologii jest bardzo duża i stanowi istotną część branży filmowej, wydawniczej i związanej z gramami komputerowymi (P. Jardon, 2012).

Przy pytaniu 2 pojawiła się większość wypowiedzi zakwalifikowanych jako inne. Stanowią one 5% wszystkich odpowiedzi.

Podsumowując, pytanie drugie w pierwszej kolejności zwraca uwagę na nieznaczne zmniejszenie ilości odpowiedzi grupy 1 i niewielkie zwiększenie ilości grupy 2. Mimo zmian grupy te nadal stanowią prawie 70% wszystkich odpowiedzi. Grupa 1. powtarza schemat odpowiedzi z pytania 1. Najważniejszymi kwestiami są nadal: *rozwój wiedzy o przeszłości i weryfikacja istniejących teorii*. W grupie 2. zachodzą jednak wyraźne zmiany. Odpowiedzi, które dominowały w pytaniu 1., odnoszące się do ochrony dziedzictwa kulturowego i pozyskiwania zabytków na potrzeby muzeów ustępują miejsca rozwojowi edukacji historycznej i sztuki. Studenci w rozmowach zauważają, że świadomość społeczna dotycząca archeologii jest niezwykle niska: *moi koledzy nie mają pojęcia, czym się zajmuję; archeologia kojarzy się 'laikom' tylko z Indianą Jonesem, co moim zdaniem tłumaczy dużą liczbę takich odpowiedzi*. Rozwój sztuki oparty na archeologii wydaje się odwoływać do modnych ostatnio trendów związanych z kulturą ludową. Nie bez znaczenia pozostaje też to, że część osób biorących udział w ankiecie zajmuje się rekonstrukcją historyczną, na co dzień nosząc ozdoby w postaci „młotków Tora”, krajek, itp.

Liczba odpowiedzi związanych z aspektami politycznymi i narodowościowymi zwiększyła się w stosunku do pytania 1. o ponad 100%, z 5% do 11%. Ankietowani wskazywali głównie na dwa czynniki związane z tworzeniem dumy narodowej i propagandą polityczną, a nie jak w pytaniu 1. – na rozwój badań dotyczących danego regionu czy narodu. Na podstawie ankiet, trudno jest stwierdzić, jakie jest podejście do takiego wykorzystania archeologii. Podczas rozmów ze studentami zauważyłem jednak, że większość z nich uznaje te działania za słuszne, jeśli służą ich regionowi i krajowi oraz krytykuje,

jeśli są nastawione przeciwko niemu. Główny nurt rozmowy dotyczył wykorzystania propagandy podczas trwania drugiej wojny światowej i niedługo po jej zakończeniu i dotyczył „słowiańskości” ziem polskich.

Z 19% do 8% zmniejsza się grupa 4. Wypowiedzi odnoszą się właściwie jedynie do praktyk terenowych. Całkowicie znikają odpowiedzi dotyczące rozwoju osobistego i pracy zarobkowej. Wskazuje to na idealistyczne podejście do roli archeologii. Idzie to w parze z dużą liczbą odpowiedzi w grupach 1. i 2.

Mimo że z 4% do 7% zwiększa się liczba odpowiedzi związanych z działalnością progospodarczą, nadal są one bardzo nieliczne. Podobnie jak przy 1. pytaniu podstawą jest tu rozwój turystyki „archeologicznej” oraz prace inwestycyjne. Nowością są odpowiedzi związane z branżą rozrywkową i tworzeniem filmów, gier i książek. Podczas rozmów studenci wskazywali, że mimo iż większość z tych produkcji *ma niewiele wspólnego z rzeczywistością archeologiczną*, to mają pewien aspekt edukacyjny, co współgra z dużą liczbą odpowiedzi dotyczących edukacji (grupa 2.).

Pytanie 3 – Do czego w praktyce mogą służyć wyniki badań archeologicznych? (Przedstaw pomysły na to, co zrobić z wynikami zakończonych badań archeologicznych).

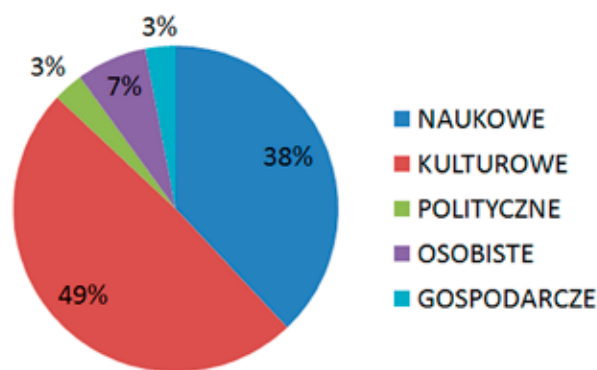
Najczęściej padającymi odpowiedziami są różne formy: *publikacje i konferencje i odtwarzanie dawnych kultur z grupy 1., wystawy w muzeach; ochrona dziedzictwa kulturowego z grupy 2.*

Grupa 1. stanowi 38% całości odpowiedzi na to pytanie. Składają się na nią głównie dość lakoniczne stwierdzenia odnoszące się do rozwoju wiedzy: *poszerzanie wiedzy; do poznania przeszłości; o pojęcia rozumienia ludzi przeszłości.* Ważnym aspektem są również publikacje naukowe: *publikować w 'fachowej' prasie; publikacje dla specjalistów i prezentacje wyników na konferencjach naukowych, seminariach, etc.: przedstawiać na konferencjach krajowych i międzynarodowych; przedmiot naukowych dyskusji, które mogą prowadzić do ciekawych wniosków.*

Grupa 2. to prawie połowa wszystkich odpowiedzi – 49%. Najwięcej wypowiedzi dotyczy udostępniania i wystawiania. Znakomita większość z nich jest bardzo lakoniczna: *wystawiać pozyskane zabytki; udostępnianie szerszemu gronu osób; udostępnić dla oglądających; rozpowszechniać i nagłaśniać.* Część z nich jest precyzyjniejsza: *ekspozycje (muzealne i inne); do robienia pięknych wystaw; pokazywać (może w formie rekonstrukcji) ludności lokalnej.* Kolejną, choć dużo mniejszą grupę stanowią publikacje popularnonaukowe: *publikacje dla ogółu; publikacje popularno-naukowe; wydawanie książek traktujących ogólnie o historii.* Rekonstruowanie przeszłości zarówno w ujęciu ogólnym: *do rekonstrukcji; odtwarzanie dawnych kultur i funkcji społeczeństw*, jak i bardziej szczegółowe: *tworzenie parków archeologicznych* jest ujęte w niewielkiej liczbie wypowiedzi. Pojawiają się również nieliczne odpowiedzi związane z edukacją. Część z nich jest bardzo ogólna: *do zwiększania świadomości społecznej na temat przeszłości*, lecz są też bardziej konkretne: *lekcje w szkołach.* Najmniej liczna grupa dotyczy ochrony dziedzictwa kulturowego: *ochrona stanowisk in situ.* Jedna z wypowiedzi wskazuje jednak, że część studentów widzi możliwość wykorzystania archeologii: *do tworzenia programów ochrony dziedzictwa kulturowego.*

Aspekty polityczne i narodowościowe stanowią jedynie 3% odpowiedzi. Skupiają się na kwestiach: *budowanie poczucia jedności narodu* i ogólnych stwierdzeniach takich jak: *w poli-*

RODZAJE ODPOWIEDZI W PROCENTACH

Ryc. 5. Procentowe przedstawienie rozkładu odpowiedzi pytania 3: Do czego w praktyce mogą służyć wyniki badań archeologicznych?

Abb. 5. Prozentuale Darstellung der Antwortenverteilung (Frage Nr. 3): Wofür können die Ergebnisse archäologischer Forschung genutzt werden?

tyce. Mimo że nieliczne, odpowiedzi te powielają tematy występujące w poprzednich pytaniach.

Kwestie osobiste stanowią 7% wypowiedzi. Składają się na to tematy związane ze studiami: *zdobywanie materiału do prac dyplomowych*, zatrudnieniem: *praca dla archeologów* i „prestżem społecznym”: *pochwalenie się przed znajomymi =P.*

Związanych z gospodarką jest jedynie 3% odpowiedzi. Wszystkie są niezwykle ogólne, nie wskazują żadnych konkretnych rozwiązań: *do rozwoju gospodarki; wykorzystanie jej w gospodarce.* Jedyna odpowiedź, która może nawiązywać do badań inwestycyjnych to: *do rozwoju nowego osadnictwa.*

Podsumowując pytanie 3., zauważam znaczne zwiększenie liczby odpowiedzi związanych z grupami 1. i 2. Razem stanowią one niemalże 90% całości, co marginalizuje pozostałe grupy.

Kwestie naukowe wiążą się głównie z prezentacją wyników badań środowisku naukowemu za pomocą publikacji naukowych oraz konferencji i seminariów. Podobne wyniki dały rozmowy z czynnymi archeologami. Oni również uznają, że najważniejszą rzeczą po zakończeniu badań jest publikacja naukowa oraz prezentacje na konferencjach. Wiąże się to z polityką MNiSW, związaną z punktową oceną dorobku naukowców (MNiSW 2012, s. 3). Koncepcja ta oddziałuje i na studentów. Jeśli w czasie studiów nie wykażą się oni publikacjami naukowymi i wystąpieniami na konferencjach, ich szanse na zdobycie środków na badania po ich zakończeniu będą niewielkie (NCN 2014, s. 14–19).

Wymiar kulturowy to prawie 50% wszystkich odpowiedzi. Z ich analizy wynika, że ankietowani czują potrzebę udostępniania wyników swoich badań społeczeństwu, ale nie mają wiedzy w jaki sposób i w jakim celu należy to robić. Zjawisko to jest zrozumiałe. Brak zajęć dotyczących metod i potrzeb prezentacji wyników prac musi przełożyć się na brak wiedzy. Większość studentów wskazuje na muzea jako miejsca prezentacji wyników. Jest to podejście dominujące nie tylko wśród „żaków” (R. Chowaniec 2010, s. 137–193, 195–255). Taki sposób prezentacji ma najdłuższą, sięgającą starożytności tradycję i jest mocno zakorzeniony w świadomości zarówno naukow-

ców, jak i społeczeństwa. Przenosi on również znaczną część pracy związanej z popularyzacją z badaczy na pracowników muzealnych, którzy posiadają niezbędne do takich działań umiejętności i dysponują zapleczem technicznym.

Kolejnym aspektem jest widoczne rozróżnienie publikacji naukowych i popularnonaukowych. Ankietyowani zdają sobie sprawę, że opracowania naukowe nie będą zrozumiałe poza ich środowiskiem. Niestety, liczba odpowiedzi odnoszących

się do potrzeby wydawania publikacji popularnonaukowych jest dużo mniejsza niż wskazujących na opracowania naukowe.

Kwestie osobiste i polityczne są marginalne, co może świadczyć o idealizowaniu zawodu archeologa. W rozmowach ze studentami widoczne jest wyraźne poczucie misji. Chęć odkrywania zagadek przeszłości i dążenie do zostania znanymi naukowcami. Ma to przełożenie na dużą liczbę odpowiedzi związanych z działalnością naukową.

PODSUMOWANIE

Uzyskane odpowiedzi wskazują, że ankietyowani nie widzą potrzeby, ani nie znają sposobów promocji i wykorzystania archeologii. Świadczy o tym całkowita dominacja ogólnych stwierdzeń, nie zawierających żadnych konkretnych pomysłów na utylitarne działania z nią związane. Po raz kolejny jest to uwarunkowane brakiem zajęć dotyczących tego tematu w programach studiów.

Wyniki przeprowadzonej ankiety wskazują, że zarówno powody prowadzenia badań archeologicznych, jak i ich rola odnoszą się w głównej mierze do rozwoju nauki i kultury. Ponad 2/3 wszystkich odpowiedzi mieści się w grupach 1. i 2., związanych z rozwojem nauki i kultury. W poszczególnych pytaniach procentowa ilość odpowiedzi w grupie pierwszej waha się pomiędzy 26% a 38% wszystkich odpowiedzi. Najczęściej padającymi odpowiedziami są: *rozwój wiedzy o przeszłości; rozwój metodologii badawczej oraz publikacje naukowe i konferencje*. Wyniki te są zrozumiałe – badania naukowe zawsze powinny rozwijać dyscyplinę, której dotyczą. Prezentacja ich wyników w środowisku naukowym również jest niezbędna do rozwoju zarówno samej dziedziny, jak i pogłębiania wiedzy. Ankietyowani posiadają tego świadomość oraz niezbędne umiejętności do promocji wyników swoich badań w środowisku naukowym. Wskazują w odpowiedziach: *konferencje naukowe; seminaria* i przede wszystkim *publikacje naukowe*. Działania te wspierają wytyczne MNiSW dotyczące punktowej oceny działalności naukowej. Niestety, system ten nastawiony na rozwijanie nauki, zupełnie pomija jej promocję w społeczeństwie i wykorzystanie do rozwoju społecznego i gospodarczego. Stoi to w sprzeczności z przytaczanym wcześniej dokumentem MNiSW, który przyznaje pierwszeństwo finansowania badaniom, mającym wpływ na taki rozwój. Naukowcy oceniani na podstawie liczby zdobytych punktów nie mają motywacji do wykonywania działań promocyjnych, czy wykorzystywania swoich badań do rozwoju gospodarczego, przez co w praktyce prawie tego nie robią.

Sytuacja ta jest widoczna również w działaniach doświadczonych archeologów. Ich praca, w znakomitej większości, nie wychodzi poza pogłębianie wiedzy i działalność kulturową. Ilustruje to wcześniej przedstawioną tezę o przekazywaniu wzorców postępowania na płaszczyźnie mistrz – uczeń. Skoro naukowcy nie umieją promować swoich badań w społeczeństwie, ani ich wykorzystywać, to nie mają wiedzy, którą mogli by przekazać swoim studentom. Brak wiedzy nie tylko z zakresu sposobów promocji i wykorzystania, ale i ich potrzeb, jest najbardziej widoczny w odpowiedziach z grupy 2. Ich liczba waha się tu pomiędzy 42% a 49% wszystkich odpowiedzi. Ankietyowani wskazują tu 3 główne podgrupy odpo-

wiedzi: *rozwój zbiorów muzealnych; ochronę dziedzictwa kulturowego*. Pokazuje to, że ankietyowani chcieliby promować swoje wyniki badań i zależy im, żeby miały wpływ na rozwój kultury, ale nie bardzo wiedzą w jaki sposób to sprawić. Zwracają się więc w kierunku, który jest im najbardziej znany, czyli w stronę muzealnictwa, rekonstrukcji archeologicznych (choć to może mieć również związek z tym, że duża liczba studentów archeologii należy do grup rekonstrukcyjnych). Organizacja wystaw muzealnych prezentujących wyniki badań jest najczęściej padającą odpowiedzią związaną z prezentacją wyników badań społeczeństwu. To tradycyjne podejście jest przekazywane studentom na zajęciach z muzealnictwa lub im podobnych. Wiąże się ono również z często występującymi odpowiedziami traktującymi archeologów jako dostawców zabytków dla muzeów. To XIX-wieczne podejście do archeologii, które studenci sami określają mianem „zbieractwa”, jest dobitnym dowodem na brak świadomości tego jak wykorzystywać odkrywane dziedzictwo kulturowe, poza muzeami.

Wydawanie publikacji popularnonaukowych jest dużo rzadziej wybieraną formą prezentacji wyników badań społeczeństwu. Wiąże się ono bowiem z dużymi nakładami pracy dla archeologów. O ile wystawę przygotowują w większości pracownicy danego muzeum, to napisanie popularnej publikacji spada na autora badań. Musi on poświęcić na to czas, który mógłby przeznaczyć na badania, a nie dostanie za to punktów do oceny swojej pracy.

Działania mające na celu konserwację i zachowanie dziedzictwa kulturowego są częste w odpowiedziach studentów. Wskazuje to jasno na rozbudowaną potrzebę ochrony dziedzictwa. Niestety brak odpowiedzi wskazujących po co poza zachowaniem dziedzictwa wykonywać prace konserwatorskie oraz jak utylitarne je wykorzystywać, po raz kolejny pokazują, że studenci nie wychodzą myślami poza wystawy muzealne.

Według ankietyowanych zadaniem archeologów jest: przebadanie danego stanowiska, prezentacja wyników badań w środowisku naukowym, konserwacja pozyskanych zabytków (ewentualnie również zabezpieczenie stanowiska) i przekazanie „fantów” do muzeum. Dalsze prace zarówno te nad promocją odkryć poza środowiskiem naukowym, jak i zmierzające do wykorzystania ich dla rozwoju społecznego i gospodarczego ich nie interesują.

Aspekty polityczne i narodowościowe są bardzo nieliczne, od 3% do 11%, wszystkich odpowiedzi. Badani znają przykłady takich działań, ale odnoszą się do nich w większości negatywnie lub z dużą nieufnością. W rozmowach widać, że mimo iż czasem zgadzają się z wykorzystaniem archeologii do celów politycznych, to jednak działania te budzą w nich niesmak.

Korzyści osobiste również nie występują często (7% – 19% wszystkich odpowiedzi) i są związane z podstawowymi potrzebami człowieka. Z godziwym wynagrodzeniem za wykonywaną pracę i rozwojem osobistym.

Kwestie gospodarcze są dla studentów nieistotne i niezrozumiałe. Ilość odpowiedzi w tej grupie waha się pomiędzy 3% a 11%. Nawet gdy widzą oni potrzeby wykorzystywania archeologii do rozwoju społecznego i gospodarczego, to nie znają sposobów realizacji takich działań. Rzadko pojawiają się nawet ogólne stwierdzenia poruszające ten temat, a konkretne wskazania można policzyć na palcach jednej ręki. Nawiązują one w większości do turystyki historycznej, badań związanych z inwestycjami budowlanymi oraz do branży rozrywkowej (produkcja filmów, gier, książek).

Wyniki ankiety pokazują, że studenci nie są przygotowani do „rozwoju kraju zarówno w sferze gospodarczej, jak i cywilizacyjnej” (MNiSW 2008, s. 33), za pomocą swoich badań. W skrócie – nie postrzegają archeologii jako nauki użytecznej. Taki stan rzeczy, zgodnie z wytycznymi MNiSW będzie powodował zmniejszenie środków na przyszłe badania archeologiczne. Jeśli studenci poprzestaną na przekazaniu odkrytych zabytków do muzeów w celu organizacji wystawy, a w najlepszym wypadku napiszą popularnonaukową publikację, archeologia nadal postrzegana będzie jako nauka, która nie wnosi nic do rozwoju gospodarczego.

Do zmiany sposobu postrzegania archeologii niezbędne będzie wykorzystywanie jej wyników zgodnie z obowiązującymi priorytetami. Aby tego dokonać niezbędne jest wprowadzenie do programu nauczania zajęć, na których studenci dowiedzą się o tym, po co i jakimi sposobami mogą promować wyniki swoich badań, a następnie wykorzystywać je do rozwoju gospodarczego i społecznego. Bez rozbudzenia w nich

potrzeby takich działań oraz przekazania im sposobów jakimi działania te mogą realizować w sposób nowoczesny i odpowiadający do potrzeb dzisiejszego odbiorcy, nie uda się zmienić sytuacji. Dodatkowo należy pamiętać, że działania te dadzą efekty najwcześniej kilka lat po wprowadzeniu zmian w programach nauczania.

Dla szybszej poprawy zaistniałego stanu rzeczy należałoby zmienić wytyczne MNiSW i przyznawać naukowcom punkty za działalność promującą naukę i wykorzystującą ją zgodnie z przyjętymi założeniami. Bez tej zmiany naukowcy dalej będą skupiać się na wykonywaniu tylko tych działań za które dostają punkty.

Innym rozwiązaniem jest wyszkolenie osób specjalizujących się w promocji i wykorzystaniu badań naukowych. Tacy menadżerowie nauki, współpracując z naukowcami, skupiliby się na prezentacji badań społeczeństwu, budowali wizję archeologii jako nauki użytecznej społecznie i gospodarczo oraz szukali sposobów na wykorzystanie wyników badań do rozwoju cywilizacyjnego. Wyszkolenie potrzebnej do tego kadry zajmie jednak najmniej kilka lat. Poza tym, współpraca pomiędzy takimi specjalistami a naukowcami nie będzie dobrze się układała bez świadomych, wspomnianych wyżej potrzeb naukowców.

Promocja i wykorzystanie archeologii do rozwoju społecznego i gospodarczego jest dziś niezbędna, aby prowadzić badania. Świadomość tego zwiększa się z roku na rok, wprost proporcjonalnie do zwiększania się trudności z uzyskaniem finansowania badań. Zaczynają również pojawiać się badania naukowe poświęcone promocji i wykorzystaniu archeologii. Jeśli jednak archeologia ma być postrzegana jako nauka użyteczna, muszą zostać podjęte zdecydowane i stanowcze działania.

WYKAZ CYTOWANEJ LITERATURY

- Chowaniec R.
2010 *Dziedzictwo archeologiczne w Polsce: formy edukacji i popularyzacji*, Warszawa.
- Howiecka-Tańska I.
2014 *Archeologia – książeczka wyobraźni*, [w:] Zdziebłowski S. (red.), *Cyfrowy archeolog, podręcznik promocji archeologii w nowych mediach*, Poznań, s. 28.
- Jardon P., Perez C.
2012 *Prehistoria y cine*, Palencia.
- Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego (MNiSW)
2008 *Strategia rozwoju nauki w Polsce do roku 2015*, Warszawa, s. 33.
- 2012 *Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 13 lipca 2012 r. w sprawie kryteriów i trybu przyznawania kategorii naukowej jednostkom naukowym*, Warszawa, s. 3.
- 2014 *Program Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego 2015, Dziedzictwo kulturowe – priorytet 5 – Ochrona zabytków archeologicznych*, Warszawa, s. 10–11.
- Narodowe Centrum Nauki (NCN)
2014 *Zasady oceny wniosków w konkursie na finansowanie projektów badawczych realizowanych przez osoby rozpoczynające karierę naukową nieposiadające stopnia naukowego doktora, PRELUDIUM 9 załącznik nr 5*, Kraków, s. 1.
- Nowak S.
1970 *Metodologia badań socjologicznych*, Warszawa.
- Okamura K., Matsuda A.
2012 *New Perspectives In Global Public Archaeology*, New York.

Das Wissen der Archäologiestudenten im Bereich der Popularisierung von Archäologie und ihrer Nutzung zur Unterstützung der gesellschaftlichen und wirtschaftlichen Entwicklung

Zusammenfassung

Das Wissen im Bereich der Popularisierung von Archäologie und ihrer Nutzung zur Unterstützung der gesellschaftlichen und wirtschaftlichen Entwicklung ist bei den Archäologiestudenten sehr gering. Auf der Basis durchgeführter Umfragen und Interviews wird klar sichtbar, dass ihnen sowohl der Utilitarismus in der Archäologie wenig bewusst ist, als auch ihr Wissen auf diesem Gebiet unzulänglich ist. Vorherrschend ist die Herangehensweise, bei der der Archäologiestudent sich nicht mehr für seine Entdeckung interessiert, sobald sie in einer wissenschaftlichen Publikation

veröffentlicht wird, und der Fund ins Museum gelangt. Viele Antworten weisen auf eine im 19. Jh. wurzelnde Einstellung zur Archäologie, die diese nur mit der Freilegung der Funde gleichsetzt. Diese Situation verursacht, dass die Archäologie in Polen als eine Wissenschaft um ihrer selbst willen betrachtet wird, die keinen Beitrag zur gesellschaftlichen und wirtschaftlichen Entwicklung leistet. Um diese Sachlage zu ändern soll man in die Lehrpläne solche Fächer einführen, die mit der Förderung und dem Marketing der Archäologie zusammenhängen.